

■ *Tilos színpadon nyuszinak lenni*

SZÍNÉSZVESZÉLYEK

Husztai Péter SZOT-díjas, Jászai Mari-díjas, Kossuth-díjas, érdemes művész május 4-én batvan esztendő. Színész, rendező, aki 1974-től a Színház- és Filmművészeti Egyetemen tanít. 1988 óta a színházi főtanács vezetője. 1994 és 2001 között, vagyis a jogszabály megengedte legbosszabb ideig, az intézmény rektora volt. Oktatási tevékenységéért Ápáczai Csere János-díjban részesült. 1998-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja. Születésnapja és könyvének megjelenése alkalmából beszélgettünk vele színművészeti alapkérdésekről: a nyugati szórvány magyarság beolvadásáról, a színházművészet ebbéli lehetőségeiről, a művészetet sújtó mai batá-sokról kérdeztük őt.

Foldessy Dénes

— Ha azt mondjuk, nyugati szórvány magyarság, akkor...

— ... akkor én azt mondom: beolvadás. Meg azt, hogy lehetőség szerint elensúlyozni kell. De a lehetőség kevés. Talán két évtizede voltunk Amerikában Piros Ildikóval, s akkor azt hiszem még kicsit többet jelentett, hogy magyar verseket s drámarészleteket vit-

tünk ki. Ma már aki tud, sokat jár haza, s nagyon sokat ismerek, aki hazajön színházat nézni, de a többség nyilván nem jöhet gyakran. A Magyarok Világszövetsége szervezésében is éveken keresztül jártunk az európai szórvány magyarsághoz is, de évről-évre éreztem, hogy fogy a nyelv. Egyre több idegen szó került a mondatba. Ez óhatatlan is.

— A nyelvről mégsem lehet letenni!

— E végett semmi sem drága, s a kis eredményeket is becsülni kell. A hazuról kijáró színészek igényes irodalmi estjei, s a New York-i Magyar Színház, akár csak bemutatóként egy-egy előadással — mind fontos, gyönyörű küldetés.

— Ön, Husztai Péter azonban megkísérelt valamit tenni!

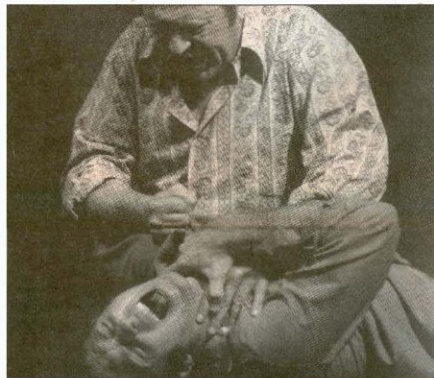
— A Színművészeti Egyetemen rendeztem öt fesztivált. Meghívtam különböző országok legjobb színészegyetemeit, például a párizsi Conservatoire-t, vagy három amerikai egyetemet, hogy mindenki hozzon el valamit, s azt mutassa be. Másfélszáz tanár és növendék volt ilyenkor nálunk. Aztán elszentelened-

tem, s a harmadik fesztiválra már Molnár Ferenc darabokat kértem, hiszen őt nagyon sok nyelvre lefordították. Vézszemet kaptam, s legközelebb Az ember tragédiája valamelyik színét vártam el. Ezekon a fesztiválokon éreztem meg: a magyar irodalom akár idegen nyelven is segítheti, hogy a mindössze 15 millió ember beszélt magyar nyelv beszártságából kicsit kitörjünk. Például az eszkimó szint úgy játszottuk el, hogy Ádám

magyar, Éva orosz, Lucifer amerikai, az eszkimó lengyel volt, a darab ismerete és a játék ereje folytán mégis mindenki értette egymást. Hátszor hívtak meg az Államokba, már végzett színészek egyetemi továbbképzésére. Magyar darabokat tanítottam nekik angolul, s Görgey Gábor: Komámasszony, hol a stukker? (Jumping the Gun) című magyar történelmi persziflázásával a Knoxville-i egyetemen 1999-ben megnyertük az év előadása díjat, s óriási sikerrel játszották. Utána 2001-ben megrendeztem Las Vegasban is.

— Az úgynevezett kis nyelvek számára újabb kihívás az Európai Unió! Legalábbis a nemzettudat és az anyanyelv globalizációs rombolására alkalmas.

— Nem tudom elképzelni, hogy az Európai Unióban egyáltalán felvetődhet az új tag nemzetek nyelve, nemzeti sajátosságai feladásának gondolata. Szerintem ez az, amit nekünk tűzön-vízen keresztül óvnunk, éltetnünk kell. Meggyőződéseim, hogy az új belépő nemzetektől ezt el is várják.

Shakespeare előadás születésének egyik pillanata látható e két fotón. Jelenet az Orellóból, melyben a címszerepet Bessenyei Ferenc, Jágot pedig Huszti Péter alakította. Még a most musical társulattá alakuló pesti nagykerületi Madách Színház nagy korszakában, színház történetünk egyik markáns és Ádám Ottó főrendező, majd igazgató nevéhez kötődő időszakában mutatták be, 1973-ban. Az első, civil ruhás felvétel a próbák időszakában készült, s Huszti Péter most, 31 év távlatából így emlékezik e szerepformáló pillanatokra: "Mint a vízbe fülök, összekapaszkodva, szűkülve, fuldokolva préseltük ki magunkból a szavakat." A második kép a már kosztümös jelenet.

— Mondják: a modern világ, a mai gazdaságok működése rombolóan hat az új színész nemzedékekre. Például színésze gyénség helyett a színházi rendezőuralom kis nyuszijai lehetnek. Mit szól ehhez a vezető színészpedagógus?

— Ég és föld a különbség az én itteni növendék korom és a mai növendékek helyzete között. Mi arra készülünk, hogy a pályánkon minden este a világ és a magyar dráma irodalmával találkozunk, s igényes fordításokkal. Ma sem a díjaimat értékelem, hanem hogy milyen drámákkal, milyen játékszótársakkal hozott össze a sors, s milyen társulamba kerültem. Ez volt a mércénk. Nem szólvá arról, hogy minden friss diplomást színház várt, főállással, fix fizetéssel. A mai növendékek ugyanezt akarják, ugyanolyan igényesek, a tanári kar ugyanolyan igényesen tanít, nevel, mint elődeink tették. A dráma művészet azonban bezorult a kisebb stúdiókba, s a nagyszínházakat előlnti a nem kifejezetten drámai igényű musical. Ilyen az or-

szág kasszája, ilyen a közönség többségének igénye.

— Egy ilyen helyzet nem deformálja-e a fiatal színész gerincét?

— Hatását inkább bizonytalanságnak nevezném. A bizonytalanság, a félelem, a szorongás mind ellene van annak, hogy valaki fénylő színésze gyénség legyen. A következmény a kreativitás hiánya, "a rendező mondja meg, s én megcsinálom." Ezért a tanáraink minket agyonverték volna, de ezt a színészet ellenes látszat-közönyt a helyzet hozza, s én nem hibázatom a mai növendékeket.

— Nyuszi lesz belőlük a pályaküzdőlemben?

— Színész számára színpadon nyuszinak lenni abszolút tilos. Ezen a pályán alapigény a rátartás, a "majd én megmutatom" lelkület. Nekünk mai tanároknak a színészet mellett az emberi karaktert is ki kell alakítanunk bennük. Én például nagyon rátarti, sőt, van aki szerint pofátlan voltam. Még egy alapvető színészi tudnivaló: a kudarc mellett az önbecsapásra hajlamosító sikert is túl kell élni.

magyar
KÖNYV

„...sárból, napsugárból...”
(HUSZTI PÉTER,
EURÓPA KIADÓ)

A színészetről, erről a színes világról szóló kötet egyik értéke, hogy belső arányai önmagukban is képesek gyönyörűséget kelteni. E színész írta irodalom többek között az arányok művészete.

Husztai Péter kimondatlanul is felállít több aránypárt. Így a színészélet-színészhalált. Tolla nyomán a komédiások nemcsak élni, hanem meghalni is érdekesen, sőt, társadalmi hiányérzetet keltve képesek. Szinte új nekrológstílust teremt: nagy sztorikkal teszi őket

még inkább halhatatlanná.

Humor és történelem aránya. ahogy Kiss Manyi - „a Manyika” - a Madách Színház moszkvai vendéjátékán, a Lenin mauzóleumban a kollégákkal csoszog a sorban, mert megállási tilalom van. De ő, a „nagy halott” iránti ájtatos áltisztelete közben, hirtelen megáll, jól megnézi Lenin elvtársat, és lazán megszólal: „Gyerekek, ez a Petrik Jóska!” Ha az örök tudtak volna magyarul!...

Manyikával a szerző bevezeti az olvasót a színpadi csibészségekbe is, az afféle kettős, ám tiltott játékba. Mert a nagy színész játékegyéből még arra is futja, hogy pontos szerepalakítás mellett, cigarettájának hamurázása közben, társainak idegeivel játszva, a játékszínen üresen ott álló cipőbe minden este pontosan beletaláljon a hamu-

vál. Közben pontosan, manyikásan játssza szerepét. Ez a színpadi tilosnak, a párhuzamos játéknak az aránya.

Kirajzolódik e kötetből a jó színészen egyszerű élő komédiás és ösztönös pszichológus arányos viszonya. Husztai Péter leírja híres Jagó alakításának - amivel színészióriássá lépett elő - a belső forrását. Töprengések, emberek tanulmányozása végén rájött: a két férfi barátságából később mellőzött ember sértettsége elég a jágói gyűlölethez. „Hat a méreg - írja erről - Lehet, hogy a mi lelkünk alja is ilyen?... Bűnök bugyborékolnak ott lenn, irigység, gonoszság, rosszindulat? Csak erőszakosan rápakolunk mindent, iskolákkal, évekkkel. Tudást, szeretetet, megértést, lemondást. Szigorúan börtönbe zárjuk, bevakoljuk a lelkünk alját? És ha felfordul minden, nem érdemes többé

féken tartani a mérges gázokat...akkor kezdődik ennek a Jágónak aljas, fekete története.”

A színész magánélete és színpadi szerepei közötti összefüggés pontosan soha ki nem fejezhető arányát pedig néhány lapoldalnyi remek pszichológiai tanulmányban mutatja fel: Tolnay Klári öregedéstől való félelme és Csehov: Sirályának Arkagyína szerepe között - összefüggés van.

Arányok. Színésztitkok. Pécsi Sándor befőttes gumival összetartott, ócska, de valahogyan karakterjelző zsebrádiója. Zsenik és röhögések. Pácolva a jó tollú Husztai Péter mély emberségével, és magas kultúrájával. Kiváló magyar színészmemoár. A nemzetközi sorban pedig talán utána következik Fellini emlékirata. (FD)